

Justitiedepartementet

Via e-post: ju.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till
benny.lindholm.narling@regeringskansliet.se

Remissvar - Säkerhet och tillgänglighet vid val

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet *Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96*. MTM yttrar sig över de delar som rör myndighetens verksamhetsområde.

Om Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, tillhör Kulturdepartementet. Myndighetens uppdrag är att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier och arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM stödjer utgivning och distribution av den oberoende lättlästa nyhetstidningen 8 sidor. I myndighetens regleringsbrev är insatser kopplade till demokrati och val återkommande. MTM driver bland annat som resultat av detta webbplatsen "Alla väljare" med lättläst nyhetsinformation.

Myndigheten har även ett särskilt ansvar för uppföljningen av Sveriges funktionshinderpolitik inom området demokratisk delaktighet. Myndigheten arbetar dessutom aktivt med Agenda 2030 för att horisontellt implementera de globala målen i myndighetens verksamhet. Detta påverkar myndighetens arbete vad gäller demokrati och tillgänglighet.

MTM ska främja tillgängligheten till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation och ge personer som har en funktionsnedsättning förutsättningar att följa utvecklingen i samhället genom kompletterande samhällsinformation.

Sammanfattning

MTM ser positivt på utredningen som helhet och förslagen för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning och deras möjligheter att använda sin rösträtt på ett säkrare och mer tillgängligt sätt än vad som sker i dag.

MTM delar utredningens syn kring desinformation som ett säkerhetshot mot val, och att hotet bäst möts med ökad medie- och informationskunnighet hos befolkningen och tillgång till korrekt, säker information. Myndigheten ser att säkerhetsfrågan därför hör ihop med tillgänglighetsfrågan i och med tillgången till tillgänglig säker information för hela befolkningen. Utan tillgång till tillgänglig säker information finns en risk att förtroendet för valsystemet och i slutändan förtroendet för vår demokrati urholkas i de grupper som stängs ute. Det är därför av stor vikt att personer som i huvudsak tar till sig information på exempelvis lättläst, punktskrift och inläst också omfattas av informationssatsningar som syftar att öka källkritiska förmågor hos läsarna.

MTM ser positivt på utvecklandet av de prototyper som utredningen beskriver och vill betona vikten av att fortsätta utveckla prototyperna tillsammans med personerna som ska använda dem. Förslaget att testa prototyper för personer med synnedsättning redan i EU-valet 2024 ser MTM som utmärkt, att testa och utvärdera och lära sig mellan valen är också en bra modell för att skapa förflyttning och mäta effekt. MTM vill också utifrån kontakter med intresseorganisationer lyfta att det finns fler väljargrupper än de med synnedsättning som har svårt att bevara valhemligheten och att även dessa grupper och deras behov bör beaktas framåt.

MTM ser också att myndigheten i egenskap av att vara ett kunskapscentrum kring tillgänglig information och läsning kan bidra i arbetet med att ta fram de riktlinjer som föreslås i kapitel 7. Att få information i ett för väljaren tillgängligt format är en grundläggande rättighet och det första steget för att kunna använda sin rösträtt, lika viktigt som att lokalerna röstningen sker i är tillgängliga.

Gällande tillgänglig information ser MTM ett behov av att det förtydligas vad som avses eftersom tillgänglig information handlar om flera saker. Informationen måste finnas i ett tillgängligt format, med ett innehåll som är begripligt för mottagaren, i en kanal som når den avsedda mottagaren. Hela kedjan av information måste vara tillgänglig för att det fungera. Som utredningen själv nämner, artikel 29 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förpliktar också Sverige att säkerställa detta genom att se till att valprocedurer, anordningar och material är ändamålsenliga, tillgängliga och lätta att förstå och använda. Där anser MTM att tillgänglig information är en del av helheten.

Myndighetens synpunkter

MTM:s allmänna synpunkter

MTM ser universell utformning som en grundpelare för det system kring säkerhet och tillgänglighet som nu föreslås byggas upp, detta för att minska behovet av individuella stöd och lösningar. Om så många behov som möjligt inkluderas från början så blir det bättre för alla i längden. Individuella stöd och lösningar kommer i och för sig att behövas, både kring lokaler och information, men de kan minskas om universell utformning tas med från början i processen. Ett exempel i valprocessen är utformningen av den svenska valsedeln, om den utformats universellt från början hade fler kunnat läsa den utan särskilda lösningar.

MTM delar utredningens uppfattning om att samordningen bör ligga hos Valmyndigheten och att den bör få de resurser som krävs för att genomföra de förslag som föreslås, i samverkan med relevanta myndigheter. MTM vill också understryka vikten av uppföljning i tillgänglighetsfrågorna så att förflyttningen som ska åstadkommas genom förslagen kan utvärderas och mätas.

I kapitel 7 Väljargrupper med svårighet att utnyttja sin rösträtt beskrivs de målgrupper som utredningen identifierat har svårigheter att rösta. MTM vill här särskilt lyfta bredden av behov som finns kring tillgänglighet, även de olika behov som kan finnas inom en målgrupp, vilket MFD:s rapport om Tillgänglighet vid valet 2018 visade. Många av de lösningar som hjälper grupper med särskilda behov gynnar också övriga medborgare, till exempel tydligare information, bildstöd och checklistor.

Nedan följer myndighetens synpunkter kring enskilda förslag och bedömningar.

3.8 Inrättande av ett nationellt valnätverk

MTM föreslås här att kunna adjungeras till i ett nationellt valnätverk tillsammans med flera andra myndigheter. MTM ställer sig positivt till förslaget och bidrar gärna i ett sådant nätverk.

3.9.3 Ett övergripande och sammanhållande ansvar för säkerhetsfrågorna inom valadministrationen

MTM delar utredningens bedömning och välkomnar förslaget att Valmyndigheten ska få det övergripande och sammanhållande ansvaret. MTM vill också betona kopplingen till tillgänglig information som en del av säkerheten kring val. Att säkerställa att alla väljare har tillgång till säker och tillgänglig information är en säkerhetsfråga eftersom desinformation är ett säkerhetshot. MTM ser att även detta ansvar bör ligga hos Valmyndigheten att samordna, inom ramen för valsystemets infrastruktur. Valmyndigheten bör också samla relevanta myndigheter för samråd.

4.9.1 En rutin för samordning och rapportering av incidenter

MTM delar utredningens slutsatser och vill föra fram att tillgänglighet till vallokaler och till tillgänglig information i samband med röstning bör ingå i incidentrapporteringen. Myndigheten anser att avsaknaden av tillgänglighet till både lokal och information bör räknas som omständigheter av betydelse för allmänhetens förtroende för valens genomförande.

4.9.2 Ansvaret för rutinen ska ligga på Valmyndigheten

MTM instämmer i att Valmyndigheten är lämplig att ha ansvaret för detta. MTM vill också här föra fram behovet av statistik kring incidenter som rör tillgänglighetsbrister av olika slag och att insamling av denna statistik sker av en central aktör, där Valmyndigheten är bäst lämpad.

4.9.3 Valadministrationens incidentrapportering

MTM delar utredningens förslag och vill även föra fram att tillgänglighetsbrister också borde kunna ses som incidenter som påverkar valsäkerheten då de kan ses som systemfel eller bero på mänsklig påverkan, till exempel bemötande av röstmottagare som gör att personer inte kan lägga sin röst på ett säkert sätt. I sin tur påverkar det allmänhetens förtroende för valens genomförande, som utredningen själv anger (s. 169) "det är för legitimiteten i Sveriges demokratiska system viktigt att rösträtten fullt ut är tillgänglig för alla väljargrupper".

4.9.4 Allmänhetens möjligheter att rapportera

MTM delar utredningens bedömning och förslag. MTM vill understryka vikten av möjligheterna att rapportera sker i tillgängliga format och att flera olika möjligheter erbjuds allmänheten att rapportera. Det bör gå att rapportera in synpunkter och liknande både digitalt, på plats, i skriftlig form och muntligt. De olika vägarna för att rapportera bör tillgänglighetstestas så att formaten inte exkluderar.

5.6.1 Möjligheten att överklaga val

MTM delar utredningens bedömning att man inte bör hantera det ökade antalet överklaganden genom en begränsning av möjligheten att överklaga.

7.2.3 Diskrimineringslagen

MTM skulle här vilja se ett djupare resonemang kring frågan om bristande tillgänglighet vid röstning kan innebära diskriminering enligt lagen.

7.2.6 Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service

MTM delar det utredningen skriver om att lagen innebär att webbplatser och mobila applikationer som Valmyndigheten och andra offentliga aktörer använder för valinformation ska vara tillgängliga. MTM vill här också lyfta att kraven i lagen inte kan sägas fylla alla behov som finns kring tillgänglig information. Till exempel ställs inte lika tydliga eller höga krav kring förståelse av informationen eller tillgången till informationen som på själva formatet.

7.2.8 Råd och rekommendationer

Under denna rubrik nämns den checklista som Myndigheten för delaktighet, MFD, har utarbetat för tillgänglighet vid röstning. Checklistan är rådgivande och riktar sig till kommunerna som ett stöd i arbetet med att välja ut och utforma lokaler för röstmottagning. MTM vill här lyfta att det saknas en checklista eller råd och rekommendationer för information och vi ser här ett behov av att ta fram en liknande lista för hur kommunerna kan arbeta med utformningen av informationen kring valet. Detta går i linje med de förslag som läggs fram under 7.7.1.

7.7.1 Ett tydliggörande införs att tillgänglighet vid val omfattar valens lokaler, röstningsförfarande och information till väljare

MTM välkomnar utredningens förslag och bedömning och vill understryka vikten av att inkludera både röstningsförfarande och informationen till väljare. Här ser MTM också ett behov av ett förtydligande kring vad som avses med tillgänglighet, vad innebär det att "väljarnas rättigheter behöver kunna komma till uttryck genom konkreta åtgärder som möjliggör jämbördiga förutsättningar för väljarna att kunna utnyttja sin rösträtt"? Vilka är de konkreta åtgärderna som behöver komma till? Frågan om tillgänglighet handlar både om format, tillgången till informationen och innehållet i informationen. Hela kedjan måste vara tillgänglig utifrån mottagarens behov. MFD:s rapport som utredningen hänvisar till "Tillgänglighet i det allmänna valet 2018" visade på just detta, brister i både fysisk tillgänglighet och kognitiva brister. Till exempel saknades tillgång på information på lättläst svenska.

MTM skulle här, som nämnts i kommentar under 7.2.8, vilja se att en liknande checklista som den som MFD tagit fram om lokalernas tillgänglighet tas fram kring ett tillgängligt röstningsförfarande och information till väljarna för att hjälpa kommunerna och tydliggöra vad som konkret behöver göras. Som ett exempel kan information kring "så här röstar du" finnas tillgänglig i olika format som punktskrift och lättläst, både inför själva valdagen och informationen i själva röstlokalen. MTM kan bistå i ett sådant arbete.

MTM ser positivt på utredningens resonemang kring att nivån på tillgänglighet vid val regelbundet ska följas upp. MTM skulle här vilja se en plan för utvärdering och när eventuella justeringar måste göras för att få effekt på kommande val.

MTM ser att utredningen vill göra det möjligt för kommunerna att erbjuda viss variation av anpassningar, det vill säga att alla lokaler för röstning inte har samma nivå av tillgänglighet. MTM ser detta som möjligt endast om det också finns tydlig och tillgänglig information om var man kan hitta fullt tillgängliga röstningslokaler, vilket föreslås i kapitel 7.7.3. Endast då kan vi se att det kan fungera att lokaler har olika grader av tillgänglighet. Universell utformning bör därför också vara grunden för råd och rekommendationer så att så många som möjligt ska kunna nyttja samma lokal och ta del av samma information från början.

MTM vill också under detta kapitel lyfta vikten av att utbilda röstmottagare, så att röstmottagarna förstår hur de ska hjälpa och bemöta personer i behov av extra tillgänglighet.

Angående råd och rekommendationer eller föreskrifter ser MTM utredningens förslag om råd och rekommendationer som väl avvägda, men MTM vill understryka vikten av att regelbundet följa upp råden och rekommendationerna så att de har avsedd effekt på tillgänglighetsområdet. Efterlevs inte råden och rekommendationerna bör de kompletteras med föreskrifter.

7.7.2 Valmyndigheten får ett uppdrag att ta fram och upprätthålla en vägledning med samlade regler och rekommendationer för tillgänglighet vid val

MTM ser positivt på förslaget och ser MTM som en samverkanspartner i framtagandet av regler och riktlinjer gällande tillgänglig information.

7.7.3 Valmyndigheten ska samla in och publicera uppgifter om val- och röstningslokalernas tillgänglighetsstatus och om ambulerande röstmottagare

MTM ser detta som ett viktigt förslag för att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att hitta en vallokal där de kan förtidsrösta utifrån sina behov. MTM skulle här vilja se att detta följs upp nationellt så att antalet tillgängliga röstlokaler och typen av tillgänglighet går att följa över tid.

MTM vill också understryka att det är extra viktigt att informationen finns i flera tillgängliga format och att tillgängligheten testas innan informationen publiceras.

7.7.4 Anpassning av information i val- och röstningslokaler

MTM delar utredningens bedömning. Myndigheten ser att även information på punktskrift bör finnas med som anpassning, till exempel gällande skyltning i vallokalerna och annan information som används vid val- och röstningslokaler. MTM vill också lyfta grupperna med kognitiva svårigheter och deras behov av information i val- och röstningslokaler, såsom bildstöd och checklistor. Även information på teckenspråk om hur man röstar bör finnas i lokalerna, till exempel i form av en inspelad film på teckenspråk som kan visas i vallokalen eller som finns tillgänglig digitalt att själv ta med till vallokalen, eller en teckenspråkstolk på plats eller digitalt.

7.7.5 Fler målgrupper ska kunna använda ambulerande röstmottagare

MTM ser positivt på förslaget. Det bör följas upp så att inte särskilt sårbara grupper hamnar i kläm om möjligheten att rösta via lantbrevbärare tas bort och att inte ambulerande röstmottagare används som en ersättning för tillgängliga vallokaler.

7.7.6 Utbildning av godemän och förvaltare

MTM delar bedömningen och välkomnar detta samt vill lyfta att utbildningen också bör ta hänsyn till olika personers behov av information.

8.9.1 Vidareutveckla och testa framtagna prototyper till hjälpmedel

MTM välkomnar förslaget och vill särskilt lyfta utredningens förslag att testning ska ske tillsammans med personer med synnedsättning och att tidsplanen att ha prototyper att testa i Europavalet 2024 är hoppfullt.

MTM vill här föra fram att om valsedelns utformats universellt från början hade fler personer haft möjlighet att läsa av den utan hjälpmedel.

8.9.2 Förstoringshjälpmedel och belysningsförstärkning på alla röstmottagningsställen

MTM välkomnar detta och ser gärna att det i föreslagen vägledning också tydliggörs vilka hjälpmedel som är godtagbara då det finns en mängd hjälpmedel som kan räknas som förstoringshjälpmedel och belysningsförstärkning.

8.9.3 Punktskrift som väljare tillfört på valsedel vid röstning ska avläsas och bedömas vid den slutliga rösträkningen

MTM välkomnar förslaget och ser positivt på att konkreta åtgärder föreslås som kan hjälpa personer med synnedsättning att bevara sin valhemlighet.

9 Utlandssvenskar

MTM har inget att invända mot utredningens resonemang i kapitel 9, men undrar här om utlandssvenskar med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning kan förvänta sig samma eller liknande tillgänglighet som röstberättigade väljare i Sverige. Annars är detta något som MTM anses bör utredas vidare, tillgängligheten för utlandssvenskar med en funktionsnedsättning och deras möjligheter att rösta.

9.8.2 Digitala röstkort

MTM ser positivt på möjligheten men vill lyfta att många grupper inte har möjlighet att identifiera sig digitalt och kan behöva utbildning eller andra alternativ.

10.6.1 Fredstida nödsituationer eller kriser

MTM vill här dela med sig av erfarenheter av kriskommunikation under pandemin och hur många läsare upplevde den. I en rapport som MTM beställt kom det fram tre olika svårigheter för läsare med en funktionsnedsättning som leder till en svårighet att läsa tryckt text. Dels själva formatet, i flera fall upplevde personer att det format de behövde för att förstå informationen inte fanns tillgängligt. Dels svårigheten att nå ut till vissa grupper, det vill säga att informationen fanns i ett tillgängligt format men vanliga informationsvägar inte nådde fram till gruppen som behövde informationen. Dels innehållet i informationen, som i vissa fall var utformat för personer utan funktionsnedsättning, till exempel utformat för en person med fullgod syn, vilket gjorde det svårt för personer att ta till sig informationen. Hela kedjan av information måste vara tillgänglig för att alla i samhället ska nås av den. Slutsatsen MTM har dragit kring informationen under pandemin är att det finns brister i kedjan och att det skulle behövas fördjupat arbete och samordning på området tillgänglig kris- och samhällsinformation.

Universell utformning bör självklart vara grunden för hur informationskedjan utformas så att så många som möjligt kan ta del av informationen från början. All anpassning av information innebär också en fördröjning innan informationen kan nå mottagaren och i vissa krislägen kan en sådan fördröjning vara synnerligen allvarlig. Det krävs mer samverkan mellan de offentliga aktörerna så att de hinder som idag finns för en tillgänglig informationskedja avhjälps.

10.6.2 Hur går vi vidare?

Grunden för det nationella målet för funktionshinderspolitiken i Sverige är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighet finns inskriven i artikel 3 som en grundläggande princip, i artikel 9 beskrivs att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till information och kommunikation och i artikel 29 beskrivs de politiska rättigheterna och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta dessa på lika villkor som andra. I det fortsatta arbetet måste tillgänglighet utifrån dessa rättigheter och frågan om möjligheten för personer med funktionsnedsättning att vara demokratiskt delaktiga fortsatt finnas med och vara prioriterad. Erfarenheterna från pandemin har visat att det finns mer för statliga aktörer att göra när det gäller tillgänglig information i kris.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Magnus Larsson. Föredragande har varit omvärldsstrateg Maria Dietrichson. I beredningen har även verksjurist Hanna Lind, verksamhetsutvecklare Daniel Frelén och tillgänglighetsexpert Jimmy Freiding deltagit.

Magnus Larsson
Generaldirektör